

Sitrep Irak
NR.21, 16/04/04
Stand van zaken: 09.00 uur

Dit sitrep is een gezamenlijke productie van AIVD, MIVD en Buitenlandse Zaken. Onder verwijzing naar de brief van de Coördinator I&V dd. 22 januari jl. met kenmerk 04G463079, diene dat bij het opstellen van deze sitrep geen verschillen van inzicht naar voren zijn gekomen.

Samenvatting: De afgelopen twee weken zijn gemarkeerd door de het Amerikaanse militaire offensief in Fallujah, de arrestatie van de naaste medewerker van Muqtada al-Sadr en de gewelddadigheden die daarop volgden. Op politiek vlak is door de VS aangegeven dat de datum van 30 juni voor de soevereiniteitsoverdracht wordt aangehouden. De aandacht richt zich thans op de VN missie van Brahimi, die verwacht in staat te zijn voor 30 juni een nieuw Iraaks bestuurslichaam te kunnen samenstellen.

I Politieke en militaire ontwikkelingen:

A. Internationale politieke ontwikkelingen (BZ):

Naar aanleiding van de verontrustende ontwikkelingen in de week van 5 april heeft de Amerikaanse president Bush op 13 april een "prime time" persconferentie gegeven (de derde sinds zijn aantreden). Deze was voor een groot deel gewijd aan Irak. De belangrijkste boodschappen inzake Irak waren:

- De huidige opstanden tegen de coalitie, die uit drie bronnen voortvloeien - (a) Saddam-getrouwen gemengd met Islamisten in Fallujah; (b) buitenlandse terroristen; (c) Al-Sadr en zijn illegale militie in het Zuiden – hebben eenzelfde doel: "They want to run us out of Iraq and destroy the democratic hopes of the Iraqi people."
- De opstand beperkt zich tot deze groepen; de meeste Irakezen verwerpen dit geweld. Er is derhalve noch sprake van een burgeroorlog, noch van een volksofstand.
- De opstandelingen zullen niet slagen in hun opzet, omdat dit noch in het belang is van Irak, noch in het nationale belang van de VS.
- De VS zal er in militair opzicht alles aan doen om stabiliteit te brengen in Irak. Terwijl waar mogelijk geprobeerd wordt onschuldige slachtoffers te voorkomen, zo stelde Bush, zijn de Amerikaanse troepen gemachtigd waar nodig "decisive force" te gebruiken. Bush spreekt een vergaand commitment uit: "*Troop strength now and in the future is determined by the situation on the ground. If additional forces are needed, I will send them. If additional resources are needed, we will provide them.*" Deze toezegging is voor de in Irak aanwezige troepen en achtergebleven familieleden mogelijk geruststellend, maar zou in het Congres

nog wel op het nodige verzet kunnen stuiten. In elk geval wordt hiermee duidelijk dat Bush zich erbij neerlegt dat één van de aanvankelijke doelstellingen van de planning – een vermindering van het aantal van troepen in de loop van dit verkiezingsjaar - niet gehaald zal worden.

- In politiek opzicht zal de VS zich houden aan de belofte om op 30 juni de soevereiniteit over te dragen aan een Irakese interim regering. Bush liet er geen twijfel over bestaan dat aan deze datum niet getornd zal worden: "We will not step back from our pledge."
- Wat de rol van de internationale coalitie en van de VR betreft vermeed Bush in te gaan op de aanwezige aarzelingen bij leden van de internationale coalitie. Wel zei de President voor het eerst openlijk dat hij streeft naar een nieuwe VR-resolutie die het landen mogelijk moet maken om deel te nemen aan de MNF.
- Over de rol van de NAVO zei Bush dat Secretaries Powell en Rumsfeld met een aantal NAVO-leden een meer formele rol van de NAVO onderzoeken, waaronder - en dit lijkt nieuw - een rol bij grenscontrole.
- De rol van de VN in Irak kwam uitsluitend aan de orde waar het gaat om de vorming van een nieuwe interim regering. Bush leek, in reactie op een vraag aan wie de soevereiniteit zal worden overgedragen, te zeggen dat de adviezen van Brahimi gevolgd zullen worden.
- Dept. Secretary of State Armitage wordt naar regio afgevaardigd om met de buurlanden over hun rol en verantwoordelijkheid bij de stabilisatie van Irak te spreken.

Aan VN zijde heeft de secretaris-generaal van de VN Annan (SGVN) op 8 april alle betrokken partijen opgeroepen tot kalmte en tot een spoedige oplossing van de crisis. SGVN zou nog steeds bereid zijn tot een rol van de VN, maar de indruk bestaat dat onder huidige omstandigheden hij geen substantiele terugkeer van de VN voorziet. Die blijft aan bekende voorwaarden gebonden: een helder en tot deelreinen beperkt mandaat, een expliciet en gericht verzoek van de Iraakse autoriteiten en een aanvaardbare veiligheidssituatie. De VN heeft verder laten weten dat de geweldsescalatie in Irak het werk van de speciale adviseur voor Irak van SGVN, Lakhdar Brahimi, en van de leidster van het VN verkiezingsteam, Carola Perelli, bemoeilijkt.

Brahimi zou wat betreft de vorming van een interim-regering nog steeds een "clear break from the past" (geen IGC of variatie daarop) voorstaan. Hij heeft op 14 april vanuit Bagdad aangegeven goede hoop te hebben dat hij nog voor eind mei een Iraaks bestuurslichaam zal kunnen samenstellen. Na een bezoek aan Basra zal Brahimi terugkeren naar New York voor consultaties met SGVN en VR-leden. Daarna zal hij opnieuw naar Irak afreizen voor gesprekken met Iraakse vertegenwoordigers. Pas daarna zal hij definitieve aanbevelingen doen inzake het politieke proces. Zijn preliminaire observaties over de weg vooruit zijn een duidelijke breuk met het verleden. Brahimi beoogt het samenstellen van een caretaker Government voor de periode van 1 juli tot januari 2005, waardoor de IGC net als de CPA op 30/6 zou ophouden te bestaan. Daarnaast heeft hij gesuggereerd om een Nationale Conferentie bijeen te roepen met als doel de bevordering van de nationale dialoog, verzoening en consensus.

Van de Britse Permanente Vertegenwoordiger in New York is vernomen dat het VK verwacht dat in de loop van mei de eerste onderhandelingen over een nieuwe

resolutie zullen beginnen. Vanuit Washington is wederom vernomen dat deze resolutie waarschijnlijk pas eind juni zal worden aanvaard.

B. Interne politieke ontwikkelingen (samenwerking MIVD, BZ):

De Iraakse politieke en religieuze leiders werden verrast door het Amerikaanse militaire offensief in Fallujah en de arrestatie van de naaste medewerker van Muqtada al-Sadr. In hun initiële reacties gaven zij aan beide acties als provocatief en onnodig te beschouwen, en het gevolg van een verkeerde Amerikaanse inschatting.

Binnenskamers echter kan Muqtada al-Sadr op weinig steun rekenen van de verschillende geestelijke en politieke leiders van de shi'ietische bevolkingsgroep, aangezien hij door zijn eigenzinnige optreden veel leiders van zich heeft vervreemd. Zelfs zijn geestelijk leidsman, ayatollah al-Ha'iri die in Iran verblijft, heeft al meermaals aangegeven dat Muqtada al-Sadr zich moet schikken naar de huidige stand van zaken. Ook Ali al-Sistani, die als meest prominente geestelijk leider de houding van de shi'ietische bevolkingsgroep wezenlijk beïnvloedt, kan weinig waardering opbrengen voor deze politieke stokebrand. Hij maande de shi'ieten de rust te bewaren en problemen via onderhandelingen te beslechten. Net als de andere shi'ietische leiders streeft hij naar het vertrek (op termijn) van de Coalitie en bijgevolg de shi'ietische dominantie van de politieke arena in Irak, maar wel op vreedzame wijze. Alle shi'ietische leiders beschouwen het optreden van al-Sadr als een obstakel in deze ambitie, omdat diens optreden de betrekkelijke eendracht van de shi'ieten ondermijnt en de (wankele) politieke stabiliteit bedreigt. Hierbij de Engelstalige tekst van Sistani's verklaring: *"We condemn the methods that the coalition forces are using to deal with the current situation; as we condemn attacks on all public and private properties, and everything that threatens order, and prevents Iraqi officials from performing their duties in the public service. We call for matters to be resolved with wisdom and through peaceful means and [for people] to refrain from any escalatory step that will result in more disorder and bloodshed. All social and political forces must participate effectively to put an end to these tragedies"*.

De jongste gebeurtenissen hebben de toch al beperkte interne cohesie van de *Iraqi Governing Council* (IGC) onder zware druk gezet. Zowel shi'ietische als sunnitische leden hebben hun werkzaamheden opgeschort dan wel dreigen hiermee. CPA-leider Bremer heeft twee nieuwe benoemingen afgekondigd binnen het Iraakse bestuur. Het shi'ietische INA-lid Nuri al-Badran is ontheven van zijn functie als minister van Binnenlandse Zaken en vervangen door het sunnitische IGC-lid Shamir Shakir Mahmud al-Sumaida'i. Het shi'ietische IGC-lid Muwaffaq al-Ruba'i is benoemd tot *national security advisor*, een nieuwe functie. Eerder is al de Shi'iet Ali al-Allawi aangesteld als de eerste minister van Defensie sinds de val van Saddam Hoessein.

Gevolgen van deze situatie zijn tweeledig. In de eerste plaats vertoont de IGC in de huidige crisissituatie ontbindingsverschijnselen. Zij is zich terdege bewust van het feit, dat haar legitimiteit en gezag als Iraaks bestuursorgaan beperkt is. Evenmin is zij er in geslaagd zich tot een waarlijke eenheid te ontwikkelen, waardoor een slagvaardig optreden tot dusver ontbrak. Sommige leden dreigen met ontslag, terwijl andere leden initiatieven en mogelijke oplossingen voor de huidige crisis aandragen. Van (Amerikaanse) CPA-zijde toonde men de afgelopen weken weinig vertrouwen in de IGC, die bij zwaarwegende beslissingen, zoals bij het VS-offensief in Fallujah en het VS-verbod van het Mahdi-leger, werd genegeerd. Het moet worden betwijfeld of

de nieuwe benoemingen een daadwerkelijke vooruitgang betekenen. Muwaffaq al-Ruba'i is weinig geliefd bij de overige IGC-leden en geldt als een aandachtstrekker.

In de tweede plaats kunnen de recente ontwikkelingen gevolgen hebben voor het - grotendeels achter de schermen plaatsvindende - overleg over het interim-bestuursorgaan dat op 30 juni formeel het gezag moet overnemen. Er zullen vraagtekens gesteld worden bij de tot dusver meest gehoorde optie van een 'IGC-plus', d.w.z. een uitgebreide IGC. Immers, het zal een bijkans onmogelijke taak zijn voor dit orgaan om meer dan symbolische macht uit te oefenen, hetgeen door de bevolking niet onopgemerkt zal blijven. In haar ogen zal de 'Amerikaanse bezetting' aldus voortduren. Desondanks is een uitstel van de datum van 30 juni vooralsnog niet aan de orde, zoals op 14 april door Brahimi zelf benadrukt. Wel zou in de bewoording van Brahimi, zoals gezegd, een "clear break from the past" wenselijk zijn, hetgeen zou betekenen dat het nieuwe bestuurslichaam waarschijnlijk geen IGC of een variatie daarop zal zijn.

C. Veiligheidsituatie (MIVD):

De achterliggende twee weken karakteriseren zich door geweldsexplosies rond twee crisishaarden: het soennitische verzet in Fallujah en de revolte van Muqtada al-Sadr. Een week na de moord op vier Amerikanen van een beveiligingsfirma, begonnen eenheden van de Verenigde Staten (VS) met een militaire operatie in Fallujah teneinde de daders op te sporen en het lokale verzet te breken.

De operatie heeft inmiddels tientallen Amerikaanse en honderden Iraakse levens geëist. Sedert het Paasweekeinde lijken onderhandelingen te hebben geresulteerd in een staakt-het-vuren, alhoewel er nu en dan nog meldingen over schietpartijen zijn. De onderhandelingen vinden achter gesloten deuren plaats. Tijdens de operatie lieten de betrokken Iraakse veiligheidseenheden verstek gaan. De officieel in Fallujah gelegeerde eenheden deserteerden. Er zijn voor de Amerikanen derhalve geen Iraakse veiligheidselementen voorhanden die zij voldoende vertrouwen om in Fallujah in te zetten, ook na een eventuele politieke oplossing van het conflict.

De recente ontvoeringen in de omgeving van Fallujah en Ramadi vormen een nieuwe verontrustende ontwikkeling. Aantallen lopen uiteen aangezien gijzelingen worden vrijgelaten terwijl nieuwe ontvoeringen plaatsvinden. Geschat wordt dat circa 40 personen op dit moment worden vastgehouden. De ontvoeringen lijken het werk van lokale groepen. Op grond van de verschillende namen en modus operandi zijn het waarschijnlijk ongecoördineerde acties, hetgeen een oplossing (politiek of militair) voor deze problematiek bemoeilijkt. Immers, het lokaliseren en bestormen of het contact opnemen en onderhandelen is vrijwel ondoenlijk. Ook de eventuele afwikkeling van de gijzelingen zal een onvoorspelbaar verloop kennen.

De veiligheidssituatie escaleerde na de arrestatie op zaterdag 3 april van een naaste medewerker van de stokebrand Muqtada al-Sadr door VS-eenheden. Tegen deze persoon (en Muqtada al-Sadr) loopt al langere tijd een Iraaks arrestatiebevel wegens mogelijke betrokkenheid bij de moord op de shi'ietische geestelijke al-Khoei in april 2003. In verschillende steden organiseerden aanhangers van de Sadr-partij demonstraties, die in sommige gevallen uitmondde in gewelddadigheden met doden en gewonden onder zowel de Iraakse bevolking als Coalitietroepen en SFIR-eenheden.

CPA-leider Bremer noemde de reactie van Muqtada al-Sadr onaanvaardbaar en kondigde aan hem te arresteren dan wel te doden. De grootste ongeregelheden vonden plaats in Bagdad, Najaf, Kerbela en Kut. Ook binnen de *Area of Responsibility* van *Multi National Division South East* (MNDSE) deden zich schermutselingen voor tussen Sadr-aanhangers en SFIR-eenheden, vooral in Nasiriyah en Amarah.

Inmiddels is de situatie in alle steden aanzienlijk verbeterd. De wapenstilstand in Nasiriyah heeft de geweldsspiraal doorbroken en een einde gemaakt aan de gevechten tussen Sadr-strijders en SFIR-troepen. De Sadr-strijders zijn omsingeld in het noordelijk deel van de stad. Er zijn de laatste dagen geen waarnemingen meer gedaan van gewapende strijders in dit stadsdeel. Waarschijnlijk hebben de Sadr-strijders eieren voor hun geld gekozen en zijn opgegaan in de lokale bevolking. SFIR-troepen sturen langzaam hun patrouilles weer dit gedeelte van de stad in, waardoor verwachtbaar is dat op korte termijn een zekere normalisatie van de situatie kan worden bereikt.

Amarah, de hoofdstad van de provincie Maysan, was vorige week het toneel van veel aanslagen. Het robuuste optreden van SFIR-troepen heeft een lange voortzetting van de gewelddadigheden helpen doen voorkomen. Er is naar alle waarschijnlijkheid nog steeds een redelijke Sadr-aanwezigheid in Amarah, maar de geleden verliezen en het uitblijven van grootschalige acties in andere gebieden van Zuid-Irak hebben de motivatie voor het plegen van meer aanslagen getemperd.

Ook in de *Area of Responsibility* van *MND Central South* (MNDCS) heeft de veiligheidssituatie zich gestabiliseerd. Op 9 april is een Amerikaanse eenheid de stad Kut, waaruit het Oekraïense detachement zich had teruggetrokken, weer ingetrokken en heeft de belangrijkste infrastructuur, zoals het CPA-gebouw en belangrijke bruggen op de Sadr-aanhangers heroverd. De situatie in de stad lijkt nog niet geheel onder controle, want er zouden nog geregeld vuurgevechten plaatsvinden. In de stad Diwaniya is de situatie rustig, maar gespannen. De bevolking lijkt er niet gediend te zijn van Sadr, maar er heerst wel angst voor de mogelijke activiteiten van zijn beweging. Een vergelijkbare situatie wordt gemeld in de stad Hillah.

In Najaf en Kerbela is het niet duidelijk wie het gezag in handen heeft. Sommige lokaties staan onder controle van Iraakse veiligheidsorganisaties, maar er zijn ook plaatsen waar het Mahdi-leger de overhand heeft. Dit laatste is zeker het geval in Kufa (vlakbij Najaf), waar zich de machtsbasis van Sadr bevindt. Hier wordt door het Mahdi-leger een uitgebreide verdediging voorbereid. Overigens kan het achterwege blijven van een aanslag in Najaf en Kerbela tijdens de zogeheten *Arba'een* als een lichtpunt worden genoemd.

In Muthanna is de Sadr-aanhang gering. Ook na de ongeregelheden in omliggende provincies is deze situatie niet veranderd. In de steden Rumaythah en Samawah is een kleine groep volgelingen aanwezig. Naar het zich laat aanzien hebben Sadr-aanhangers een paar kleinschalige aanslagen gepleegd in Muthanna. De beschieting van het CPA-gebouw in Samawah en het daarop volgende vuurgevecht met een Nederlandse patrouille kan, gezien de *modus operandi*, met redelijke

zekerheid worden toegeschreven aan deze groep. Over de rest van de beschietingen, waaronder de morteraanval richting het Japanse kamp, bestaat minder zekerheid. Hierbij zijn geen slachtoffers gevallen, wel is een aantal arrestaties verricht.

Ondanks de vervanging van de gematigde Sadr-leider van Samawah door een radicalere persoon is het, afgezien van bovengenoemde incidenten, rustig gebleven in Muthanna. Overigens wordt gemeld dat deze nieuwe, radicalere Sadr-leider de provincie Muthanna inmiddels alweer heeft verlaten. Het is niet duidelijk of dit vertrek tijdelijk of voor een langere periode is. Wellicht is het aanhoudende gebrek aan steun voor Sadr vanuit de bevolking van Muthanna een reden geweest voor dit vertrek. Bij de recente arrestaties in de omgeving van de steden Rumaythah en Khidr, gaat het mogelijk om Sadr-aanhangers.

De reactie en het optreden van het plaatselijke bestuur en veiligheidsorganisaties in Muthanna op de ontwikkelingen van de afgelopen dagen is bemoedigend te noemen. Oprechte pogingen van de gouverneur, overige lokale bestuurders, stamleiders en politieke leiders om de bevolking rustig te houden en geen aansluiting te laten zoeken bij radicale Sadr-aanhangers, lijken een positief resultaat te hebben.

Militair gezien lijkt het er op dat de Sadr-beweging het momentum heeft verloren. Muqtada al-Sadr heeft zijn zeggenschap niet kunnen uitbreiden en op sommige plaatsen is die zelfs teruggebracht. De inschatting is dan ook dat (in ieder geval voorlopig) 'de fut er uit is' bij de Sadr-strijders. Het pleit is echter nog niet beslecht, getuige de onduidelijke machts-verhoudingen in met name Najaf en Kerbela. Grootschalig militair optreden van de VS in Najaf kan tot nieuwe spanningen aanleiding geven.

II Internationaal Terrorisme (AIVD)

Bij de gevechten die tijdens het afgelopen Paasweekend in Bagdad, Fallujah en de zuidelijke shi'ietische steden hebben gewoed zijn voorzover bekend geen grote aantallen buitenlandse strijders betrokken geweest. Berichten dat buitenlandse elementen zich bij de soennitische opstandelingen in Fallujah zouden hebben aangesloten zijn onbevestigd. Volgens de Amerikaanse woordvoerder van de CPA in Bagdad zou de aan Al Qa'ida verbonden terroristenleider Abu Musab al Zarqawi zich in Fallujah ophouden. Al Zarqawi zou aldaar leiding geven aan de aanvallen gericht tegen Amerikaanse troepen. Dit kan evenmin worden bevestigd.

[Redacted text block]

Overigens is de soennitische stad Fallujah al veel langer een brandhaard van verzet gericht tegen coalitietroepen en allen die ermee worden geassocieerd. Fallujah was op 14 februari het toneel van grootschalige en gecoördineerde aanvallen van voormalig regime elementen tegen Iraakse politieposten. Daarbij werden 23 politieagenten gedood en

hebben de aanvallers diverse eerder aangehouden personen uit de gevangenissen gehaald.

Op 6 april is op een website een geluidsband verschenen die wordt toegeschreven aan Abu Musab al Zarqawi. De betreffende website wordt vaker gebruikt om radicaal islamistische teksten te verspreiden. Op de geluidsband, die ruim een half uur duurt, worden Iraakse soennieten opgeroepen aanvallen uit te voeren tegen shi'ieten en de Amerikaanse bezetters te bestoken. Shi'ieten worden door de persoon op de band afgeschilderd als een 'trojaans paard dat door de vijanden van de natie wordt gebruikt' om Irak over te nemen en als de 'bondgenoten van de joden en de Amerikanen die hulp bieden bij het doden van moslims'. Onder meer de aanslagen op het Mount Lebanon hotel en het VN hoofdkwartier in Bagdad en tegen de Italiaanse carabinieri in Nasseriyah worden opgeëist. Verder worden er dreigementen geuit tegen de gematigde religieuze leider al Sistani en Amerikaanse commandanten.

[Redacted]

Opmerkelijk is dat de nieuwe geluidsband is verschenen op de dag dat al Zarqawi, [Redacted] door een Jordaanse rechtbank in Amman bij verstek ter dood is veroordeeld wegens zijn vermeende aandeel in de moord op de Amerikaanse diplomaat Laurence Foley in 2002. De Jordaanse autoriteiten hebben verder bekend gemaakt begin april na een aantal arrestaties een complot van het al Zarqawi-netwerk te hebben verijdeld. Doelwit zou de Amerikaanse ambassade in Amman zijn geweest. Mogelijk zijn deze gebeurtenissen aanleiding geweest voor al Zarqawi een teken van leven aan zijn achterban af te geven.

+++++